

Nordmøre, Aure
Tilstandsvurdering, svalgangsnaust på Dalen Gård

Gnr: 85 Bnr: 7

Eier: Jan Einar Gjerde

Skrevet av:

Tobias Aputsiaq Prytz

Nordmøre Museum avd. Geitbåtmuseet/Husasnotra

November 2021

Plassering av naustet

Svalgangsnaustet er satt opp på siste halvdel av 1800 tallet og var i tradisjonell bruk med fiske frem til 1930. Båter, garn og fiskeredskaper er intakt siden da. Naustet passer i lengden til å romme geitbåtfyringen som er i bygget.

Utvendige mål på bygget:

7,1 m bredt

8,9 m langt

1,1 m bred sval

Takflate 86 m²

Bygget er bygd for å passe terrenget og rafthøyde er 3,1m i fremkant og 2,7m i bakkant.

Bilde tatt mot nordvegg

Svalen er kledd med oppgangsga bord side om side. Taket er tekket med bølgeblekk.

I svalen henger tørkestang for garn

Bilde tatt mot østvegg

Gavelvegg mot sør er kledd med tømmermannspanel med ukanta underbord. Røstinga er treungs med en tomme på alna, ca 35 grader.

Bilde tatt mot sørvegg

Vestveggen er også kledd med tømmermannspanel med ukanta underbord. Taket er tekket med eternittplater.

På flyfoto under vises den tidligere påbygde ekstravalen. Det var ikke tegn på naustet at den har vært bygd når naustet ble oppført, men mer som et tilbygg.

Flyfoto fra 1965

Bilde tatt mot vestvegg

Foran naustet er det stø og en vorr, vorren er trolig bygd i nyere tid. Gavelen på nordvegg er kledd i tømmermannskledning med ukantet underbord, men en del er utskiftet til moderne kledning.

Bilde tatt mot nord

Bilde tatt mot nordvegg

Konstruksjonen er satt sammen som vrang knepping hvor samhaldet ligger på staven med underrafta oppå. Stavene er rydd på en dimensjon mellom 6 og 6,5 tommer.

Konstruksjonen er ikke uvanlig i området, men mer vanlig i Romsdalen.

Under underrafta er det felt inn et kraftig spikerslag som gulvåsene til lemnen ligger på.

Bilde tatt mot sørvegg med vidvinkel

Bilde tatt mot nordvestre hjørne

Takkonstruksjonen består av tre sperrebukker med to leaåser, en mønsås og sperrer oppå der igjen. På østsiden av taket er det gammel tro, der synes den gamle spontekkinga. Det er også satt inn røstrevre mot hver gavel på østsiden.

Bilde tatt østsiden taket

Bilde tatt mot midterste sperrebukk

Taket er ikke helt tett og noen av trobordene har råte.

Bilde tatt mot mønsås

Streverne i bygget går fra syll og opp i det kraftige spikerslaget, ikke opp til rafta. De har litt varierende vinkel, omkring 45 grader. Den ene streveren på bildet til høyre er tilpasset døra.

Bilde tatt mot vestvegg

Bilde tatt mot østvegg

Syllstokker, gulv og kledning i det sørvestre hjørne har mye råte. På gavelveggen i sør er det dobbel syll, mens gavelvegg i nord har enkel. Kledninga varierer i bredde, men har en tykkelse på 1 tomme.

Bilder tatt i sørvestre hjørne

Sperrebukkene går helt ut i svalen. Svalen har en liten himling i det sørøstlige hjørnet.

Naustet har mange stenger, her har det nok hengt mye fiskebruk til tørk.

På bildet under ser vi at de oppgangssaga trobordene er skjøtet med skarring.

Bilder tatt mot østvegg

Svalen er delvis kledd inn. Den nederste delen av kledninga har en del råte og det mangler noen kledningsbord. Gulvet i svalen følger hellinga til naustet.

Bilder tatt mot østvegg

Gulvet har en del råte på nordenden av svalen.

Bilder tatt mot østvegg

Bilde tatt på utside av kledning

Kledninga på svalen er spikra med kliptspiker.

Bilde tatt på innside av kledning

På sperrebukkene er det boret et hull der det er tredd en vidjespenning gjennom. Det har sannsynlig hengt stenger i vidjene på langs av bygget.

Bilder tatt mot sørvegg

Naustet inneholder mye utstyr. Her er blant annet dubbel, rumpekagge og haukagge. Det vil bli skrevet en egen rapport på inventar.

Bilde tatt mot sørvegg

Gulvet ligger på gulvåser som er felt inn i syllstokken.
Gulvbordene varierer i bredde, men er 1,5 tomme tykke med not og fjær. Dette er uvanlig på naust så de kommer sannsynligvis fra et annet bygg. Det er noen felt som har råte, men for det meste er gulvet intakt.

Spikerslagene som er felt inn i stavene viser spor fra handsag. Dette indikerer at bygget er bygd etter 1850.

Verneverdi

- Naustet er svært intakt med båter og utstyr til fiske, tiden har stått stille siden det var i bruk frem til 30tallet.
- Svalgansnaust har stor verdi for formidlinga av historien til nordmøre og er en del av det kulturhistoriske landskapet. Aure kommune og Møre og Romsdal fylkeskommune har for tiden fokus på svalgansnaust og det pågår en prosess for å øke kunnskapen om disse spesielle byggene. Det ligger i Aure kommunes kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer å ta vare på eldre sjøhus
- Byggteknisk inneholder det forskjellige verktøyspor fra oppgangssag og økser samt klipt/smidd spiker.
- Konstruksjonen inneholder stor mengde av original material.

Vidjene som henger i sperrebukkene er ikke vanlig å se, de kan enten være brukt til reising av sperrebukker, eller at de er til å henge stenger til tørking av garn.

På grunn av byggets intakte inventar er bygget unikt og har stor verneverdi, derfor vil det bli laget en egen rapport på inventar.

Prinsipp for handling

- Alle bygningsdeler som blir skiftet bør ha samme kvalitet og karakter som den originale. Derfor starter restaureringa med å hogge virke i vintersesongen før restaureringa skjer. Syllstokker, tro, kledning og gulvbord skal tørkes naturlig.
- Restaureringa gjøres på en autentisk måte med tilsvarende verktøy og metoder som da bygget originalt ble oppført.
- Bygget settes i stand slik at den konstruktive styrken samt den estetiske og historiske verdien blir ivaretatt.
- Ny sval gjenoppføres i tradisjonell byggeskikk. Denne svalen gjenoppføres slik at eier kan bruke svalen til båtlagring, mens inventaret inne i nauset kan fortsette å være intakt.

Plan for bruk

Dalen Gård er en del av foreningen Kyststreif og planen er å videreformidle gårds og kysthistorie som svalgangsnauset er en viktig del av.

Anbefalte tiltak

I tilstandsrapporten er bygget vurdert etter det som er synlig - og det som dukker opp underveis er ikke avdekt. Tilstandsrapporter er fersk-vare, og kan bare være gyldig i en kort periode.

- Rive blikkplater, eternittplater, moderne trobord og spontak.
- Demontere kledning som skal skiftes og kledning som kommer i veien for restaurering av bygningsdeler.
- Skifte ut den nederste syllstokken på sørveggen
- Spunse og laske syllstokker på sørvestre hjørne
- Spunse og laske syllstokker på nordvestre hjørne
- Supplere med to nye strevere.
- Bytte ut alle utsperrer.
- Supplere original tro på østsida av taket med tilsvarende ny tro.
- Erstatte de moderne trobordene på vestsida av taket med tradisjonell tro
- Spikre kledning (de kledningsbordene som er i brukbar stand blir gjenbrukt)
- Skifte ut nederste del av kledninga på svalen.
- Tekke taket med stukket spon.
- Skifte ut dårlige gulvbord inne i naust og sval.
- Bytte ut portene med nye porter med trehengslar.
- Tilbakeføre den gamle svalen i tradisjonell byggeskikk på vestvegg (tegning og eget kostnadsoverslag kommer senere) .